

УДК 351

О. Г. Шепеленко,

*здобувач кафедри регіонального управління
та місцевого самоврядування ХарPI НАДУ,
м. Харків*

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ЕКСПЕРТНОГО ІНТЕРВ'Ю У ПРАКТИЦІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Ефективним механізмом регулювання інноваційного розвитку в регіоні є моніторинг зв'язків у системі “держава-наука-освіта-бізнес-виробництво”. Автор пропонує приклад застосування методу експертного інтерв'ю для моніторингу інноваційного клімату регіону та визначення на основі опитування експертів ефективних механізмів регулювання інноваційного розвитку регіону.

Ключові слова: інноваційний розвиток, метод експертного опитування, механізм регулювання, регіон.

В умовах системної кризи в Україні актуалізується місія регіональної влади – на основі найповнішого використання економічного, інвестиційного, інноваційного та ресурсного потенціалу регіонів забезпечити конкурентну перевагу економіки регіонів, а також оптимальне поєднання інтересів усіх суб'єктів інноваційної діяльності.

Мета цієї статті – застосувати метод експертного інтерв'ю для дослідження інноваційного розвитку регіону та виявити інноваційний та ресурсний потенціал регіону, визначити стратегічні напрями та основні галузі інноваційного розвитку, державного регулювання інноваційного розвитку регіону.

Система регулювання інноваційного розвитку регіону передбачає систему заходів, що стимулюють науково-технологічну та інноваційну діяльність: створення найбільш сприятливих умов для дослідницької роботи, заохочення інвестиційної підтримки науки з боку промисловості та банків, стимулювання інноваційних процесів на виробництві, формування інноваційного середовища в регіоні тощо.

Аналіз інноваційного розвитку регіонів України дозволяє виявити загальні проблеми щодо утвердження інноваційної моделі розвитку в регіональному вимірі, сформулювати загальні підходи до їхнього розв'язання засобами інноваційної політики.

Сьогодні інноваційний розвиток в Україні регламентується понад 600 актами законодавства, включаючи закони, нормативно-правові акти Президента України і Кабінету Міністрів України, а також відомчі рішення нормативного характеру. При цьому кількість їх має тенденцію до зростання.

Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження інноваційного розвитку регіону складають роботи видатних науковців. Проблемам державного управління, регіонального розвитку та розвитку регіону присвячено наукові праці таких вчених, як П. Бубенко, А. Валюх, В. Семиноженко, М. Кизим, Ю. Куц, М. Долішній, С. Ілляшенко, В. Мединський, Л. Огольова, В. Пономаренко, І. Павленко, Н. Чухрай, В. Гриньова, Т. Лепейко, Д. Новиков, Д. Сахал, В. Зянько, А. Яковлев та багато інших.

Та попри наявні здобутки питання державного регулювання інноваційного розвитку регіону вимагають свого подальшого вивчення й вирішення.

Ефективним механізмом регулювання інноваційного розвитку в регіоні є моніторинг зв'язків у системі “держава-наука-освіта-бізнес-виробництво”. Автор пропонує приклад застосування методу експертного інтерв'ю для моніторингу інноваційного клімату регіону та визначення на основі опитування експертів ефективних механізмів регулювання інноваційного розвитку регіону. Програма і методи дослідження пройшли апробацію на територіях Києва, Харкова та Северодонецька в період 2013–2014 рр.

Застосування експертних інтерв'ю було поширене перш за все в соціології та психології, у практиці маркетингових досліджень. Ми пропонуємо застосувати метод експертного інтерв'ю для одержання глибокої інформації про думки, сподівання й досвід експертів у галузі державного регулювання інноваційної діяльності. Метод інтерв'ю має спільні риси з деякими варіантами опитування, але експертні інтерв'ю являють собою форму вільної дискусії, коли у процесі розмови виникають нові запитання, і предмет розмови може набувати несподіваних напрямів [1, 2]. Тим паче, що в завдання нашого дослідження входило вивчення мотивів можливої взаємодії представників науки, підприємців середньої та вищої ланок, бізнесменів та представників державної влади щодо інноваційного розвитку регіонів. Технічні складнощі, що виникали у процесі простого роздавального опитування цієї категорії респондентів (більшість із них майже з кожного питання анкети надавали свої суттєві доповнення, зауваження, коментарі, приклади), наштовхнули нас на усвідомлення необхідності проведення експертних інтерв'ю як основного якісного методу збирання соціологічної інформації в даному дослідженні. Об'єктивні умови проведення інтерв'ю повною мірою збіглися з однією з важливих умов для плідного використання експертних інтерв'ю – кожен респондент перебував у зоні комфорту, відчував увагу до себе, зумів налаштуватися на тему дослідження, мав можливість самостійно контролювати час проведення дискусії. Наступною особливістю методу є те, що розмова має сфокусований характер, тобто тема дискусії, логіка і форма відкритих запитань (кількість яких зазвичай не перевищує десяти) визначаються заздалегідь та фіксуються в інструкції інтерв'юера [1]. Тому результати опитування піддаються подальшій перевірці та порівняльному аналізу. У процесі інтерв'ю респондентові пропонують підкріпити свої висловлювання фактами, прикладами з особистого досвіду. Завдяки цьому відповіді респондентів набувають більш ґрунтового характеру, і це дозволяє дослідникові робити висновки щодо мотивації суджень та дій респондентів, знайти нові аспекти та точки зору на дослідження проблеми. Одержати такий результат шляхом масового (поштового, телефонного, роздавального та ін.) опитування майже неможливо.

Об'єктом нашого дослідження виступає комплекс взаємовідносин між представниками регіональної влади, бізнесу та науковцями, що складаються у процесі інноваційної діяльності. Предмет дослідження – ефективність державного впливу на взаємодію представників бізнесу, науки та органів влади регіонального та місцевого рівнів у процесі інноваційного розвитку регіону. Мета дослідження – розроблення рекомендацій щодо оптимізації ефективних для розвитку економіки і суспільства взаємовідносин органів влади, науки та бізнес-структур у регіоні. Для досягнення цієї мети вирішуються такі завдання: проаналізувати ставлення представників бізнесу, влади та науки до можливості інноваційного розвитку регіону; провести порівняльний аналіз ставлення представників влади, науки та бізнесу до механізмів державного регулювання інноваційної діяльності, що існують на регіональному рівні; виявити фактори, що перешкоджають ефективній взаємодії представників влади, науки та бізнесу на шляху інноваційного розвитку регіону; сформулювати рекомендації щодо

вдосконалення механізмів державного регулювання інноваційної діяльності в регіоні на основі пропозицій, запропонованих експертами.

Для відбору експертів нами було виділено певні критерії. Як основні критерії відбору можна назвати:

– рівень компетентності експерта в даній предметній галузі, показниками якого в сукупності є рівень і профіль освіти, профіль роботи (зв'язок з даною предметною галуззю), досвід роботи за профілем (загальний стаж роботи за профілем і стаж роботи безпосередньо в даній предметній галузі), рівень розв'язуваних проблем (відповідність між об'єктом посадою та характером і рівнем проблеми), кількість і якість раніше виконаних експертиз.

– ступінь об'єктивності та неупередженості експерта при аналізі та оцінюванні явищ у цій предметній галузі;

– самооцінка експертів щодо своєї обізнаності в питаннях дії механізмів державного регулювання інноваційної діяльності в регіоні.

Дослідниками виділяються також якості, якими повинен володіти “ідеальний” експерт: креативність, тобто здатність творчо вирішувати завдання, метод вирішення яких повністю або частково невідомий; евристичність, тобто здатність бачити неочевидні проблеми; інтуїція – здатність робити висновки про досліджуваний об'єкт без усвідомлення шляху руху думки до цього висновку; предикативність, тобто здатність передбачати, передчувати майбутнє стан досліджуваного об'єкта; незалежність, тобто здатність протиставляти упередженням і масовій думці свою точку зору; всебічність, тобто здатність бачити проблему з різних точок зору.

Нами були виділені 94 експерти, які повною мірою відповідали завданням дослідження та критеріям відбору. Формування групи потенційних експертів починається методом “снігової кулі”. Оцінювання чисельності можливих кандидатів в експерти стало вирішальним у питанні про кількісний склад експертної групи. Серед експертів 26 представників науки вищих навчальних закладів (два академіки, 10 докторів наук, 14 кандидатів наук), стаж роботи за фахом – більше ніж 30 років. Вони є новаторами, які мають тривалий досвід та суттєві досягнення в інноваційній галузі, у різні часи обіймали адміністративні посади, пов'язані з регулюванням наукової діяльності, – завідувачі кафедр, лабораторій, наукових частин вишів. Представники науково-дослідних організацій були репрезентовані в нашому дослідженні сімома експертами – провідними спеціалістами, завідувачами відділів, що виконують проекти та розробляють програми розвитку галузі, регіону Харкова, Києва та Северодонецька. Представники технічного та аграрного виробництва, що мають у своєму асортименті інноваційну продукцію або послуги, були репрезентовані 31 експертом – топ-менеджерами, у тому числі директорами підприємств, Києва, Харкова та Северодонецька. З приводу завдання вивчення інвестиційної складової інноваційної діяльності було опитано п'ять представників вищої ланки банківського сектора. Представники державних установ, що регулюють інноваційну діяльність на місцевому рівні, у нашому дослідженні були репрезентовані 25 експертами. Серед них доктори і кандидати наук, приблизно 70 % отримали патенти на винаходи і відкриття, 79,8% є авторами монографій, підручників та інших наукових публікацій. Приблизно 30 % експертів удостоєні різних премій і нагород за внесок у науку і техніку. Практично всі опитані посідають (і/або посідали в порівняно недавньому минулому) високі посадові позиції, починаючи від завідувача кафедри (лабораторії, відділу) до ректора крупного вишу, заступника міністра. Переважна більшість має досвід самостійного керівництва серйозними науково-технічними проектами.

Треба відзначити, що серед відібраних експертів переважають люди середнього та старшого віку. З 94 опитаних тільки 26,6 % експертів не досягли 41 року, 55,3 % склали люди у віці 50–70 років, а ще 18,1 % – старше 70 років. Ці вікові пропорції об'єктивно відбивають сформоване на сьогодні становище в українській науковій, почасти – у бізнес- та владній, еліті. У той же час безперечною перевагою старших вікових груп є великий професійний досвід. У 80 % опитаних з них стаж роботи за фахом перевищує 25 років. Опитування проводилося у виключно наукових цілях, експерти не були включені в необхідність прийняття посадових рішень, з високим ступенем імовірності можна припустити, що об'єктивність та неупередженість експертів була високою. Самооцінка експертів щодо обізнаності в питаннях державного регулювання інноваційної діяльності в регіоні повністю відповідає поставленим завданням.

Отже, вибірка соціологічного дослідження відповідає завданням та репрезентована особами, які мають відповідний фах та рівень освіти, належний рівень вирішуваних проблем та відповідну посаду, які були об'єктивними та неупередженими. Експертам було запропоновано такі питання:

1. Чи може Україна найближчим часом здійснити інноваційний прорив?

2. Назвіть стратегічні галузі та напрями для інноваційного прориву.

3. Чи може інноваційна галузь бути ланцюгом можливого форсування зростання економіки?

4. Чи вважаєте Ви ефективними засоби державного регулювання інноваційної сфери в країні?

5. У який спосіб взаємодія держави, бізнесу та науки могла б стати більш ефективною та спрямованою на регіональний розвиток?

6. Назвіть фактори, що є сильними для інноваційного розвитку регіону.

7. Назвіть фактори, що заважають інноваційному розвитку регіону.

Отже, експерти довели, що представлені регіони мають досить сильні переваги у формуванні сприятливого інноваційного середовища, розвитку науки, техніки і технологій. Застосування методу експертного інтерв'ю дозволило виявити суттєві суперечності в уявленні та прогнозуванні стратегії розвитку інноваційної галузі як з боку представників науки, влади та підприємництва, так і у представників різних регіонів країни. Це переконливо доводить евристичне значення наведеного методу та необхідність його подальшого застосування.

Література:

1. Добренюков В. И. Методы социологического исследования : учебник / В. И. Добренюков, А. И. Кравченко. – М. : ИНФРА-М, 2004 – С. 426–430

2. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности / В. А. Ядов. – 7-е изд. – М. : Добросвет, 2009. – 596 с.

Shepelenko O. G. Use of the expert interview method of research of innovation development of a region.

An effective mechanism for regulation of innovation development in the region is to monitor connection: state - science - education - business - production. The author offers an example of the method of expert interview to monitor the innovation climate in the region along with determining mechanisms of innovation development based on a survey of experts of effective regulatory.

Key words: innovative development, the method of expert survey mechanism rehluvannya, region.

Надійшла до редколегії 28.09.2015 р.